

Klímaváltozás és attitűd – a mérséklés és az alkalmazkodás társadalmi „terei” Magyarországon

In: *Klímaváltozás – társadalom – gazdaság: Hosszú távú területi folyamatok és trendek Magyarországon* CZIRFUSZ Márton, HOYK Edit, SUVÁK Andrea (szerk.) Pécs: Publikon Kiadó, 2015. p. 302.

A NATÉR projekt során demográfiai, gazdasági és földhasználati előrejelzések készültek, a kutatás negyedik pilléréként pedig a magyar társadalom klímaváltozással kapcsolatos attitűdjének, adaptációs készségének vizsgálatára került sor. A nemre, korcsoportra, településtípusra és megyére egyaránt reprezentatív, 2015. szeptember és október között lebonyolított kérdőíves adatfelvétel során összesen 3269 fő válaszolt a kérdéseinkre. A kutatás célja a magyar társadalom klímaváltozáshoz kapcsolódó ismeretének, attitűdjeinek, percepcióinak, mérséklési és alkalmazkodási hajlandóságának és képességének, valamint a klímaváltozás potenciális migrációs hatásának felmérése volt.

Az eredmények szerint a klímaváltozás széles körben ismert Magyarországon (a válaszadók 98 százaléka hallott már róla), s a lakosság tisztában van azzal is, hogy melyek ennek kiváltó tényezői, illetve hatásai. A szubjektív értékelés mellett ezt a nyitott kérdésekre adott válaszok is alátámasztják, hiszen a válaszadók 77 százaléka a klímaváltozást kiváltó közvetlen, 14 százaléka pedig közvetett okot nevezett meg. A klímaváltozás aktualitását (4,09-es átlagértékkel) a válaszadók az általunk felsorolt kilenc problémacsoport közül az egészségügyi helyzetet (4,28), a környezetszennyező életmódot (4,27), az elszegényedést (4,23) és a pazarló fogyasztást (4,12) követő ötödik helyre sorolták. Szintén a klímaváltozással kapcsolatos attitűdöt fejezi ki, hogy a társadalom a hatások kezelésében az egyénnek a kormányhoz, a vállalatokhoz és a politikusokhoz hasonló mértékű felelősséget tulajdonít, bár a legtöbbet e tekintetben a kutatóktól, tudósoktól várja. A saját magára kirótt felelősség az egyének vállalásaiban is tetten érhető, hiszen a klímaváltozás lassítása érdekében a válaszadók döntő többsége (70,8 százalék) biztosan vagy valószínűleg hajlandó lenne anyagi áldozatra, megújuló energiaforrásból származó áram esetében 12 százalékuk jelentős többletfizetésre (a jelenlegi ár másfélszeresére, duplájára) is késznek mutatkozik. A jövőbeli kiadások mellett a klímaváltozás iránti érzékenységet, attitűdöt azok a kedvezőtlen hatásokat mérséklő tevékenységek is mutatják, amelyekre az elmúlt években már fordított pénzt, energiát, figyelmet az egyén. Ezek közül azok a legelterjedtebbek, amelyek jelentős anyagi ráfordítással nem járnak, sőt, rövidebb vagy hosszabb távon inkább költségmegtakarítást eredményeznek.

A következő csoportot azok a technológiai megoldások alkotják, amelyek már jelentősebb kiadást igényelnek, ugyanakkor (pl. a panelprogram keretében) támogatási konstrukciók formájában valósulhattak meg. A legkevésbé jellemző tevékenységek közé a már nagy összegek mozgását, s valódi elkötelezettséget igénylő megoldások (napelem, napkollektor, elektromos autó) tartoznak.

A magyar társadalomnak a klímaváltozás hatásaival kapcsolatos percepciója és várakozásai is jelentősek. A válaszadók 90 százaléka szerint közepes vagy nagymértékű volt az időjárás átalakulása, azaz észrevehető változás következett be a gyermekkoruk óta, s a jelenségek közül az egyre gyakoribb hőhullámokat érzékelik a legerőteljesebben. Az elkövetkezendő húsz évben a klímaváltozás életvitelre, életkörülményekre gyakorolt hatásában a lakosság egynegyede (26,8 százalék) nagymértékű, további 39,4 százaléka pedig közepes változásokkal számol.

A klímaváltozás szempontjából sérülékenyebb rétegek, azaz jellemzően az alacsony iskolai végzettségű, alacsony jövedelemű, munkaerő-piaci szempontból nem aktív csoportok ismeretei korlátozottabbak, s ez jellemző az adaptációs és cselekvési lehetőségeikre is. Kiszolgáltatottságukat jelentős részben érzékelik, sérülékeny helyzetükön azonban nem tudnak jelentősen javítani, s a hatások mérséklését jellemzően nem is saját felatukként értelmezik. E csoportok számára a klímaváltozás elleni védekezés egyik lehetséges alternatívájaként merül fel a lakóhely-változtatás lehetősége. Ezt a megoldást a korábbiakban a válaszadóknak csak kis része

választotta, azonban a klímaváltozás hatásainak erősödése, a kapcsolódó problémák súlyosbodása újabb csoportokat készíthet lakóhely-változtatásra. Az 5–10 éves távlatban vizsgált lehetséges stratégia alkalmazása a válaszadók egynegyedében (826 fő) merült fel lehetőségként, közülük 3,6% biztosnak, 5 százalék nagy valószínűségűnek, 17,3% pedig elképzelhetőnek tartja az elköltözést. A demográfiai, munkaerő-piaci és területi háttérváltozók szerinti vizsgálat szerint körülhatárolhatóak azok a csoportok, amelyek körében számottevő a lakóhely-változtatás mint védekezési stratégia lehetősége. Az eredmények szerint az átlagot meghaladó arányban számolnak az elvándorlással az egyébként is mobil fiatalok, a legfeljebb általános iskolát végzettek, az aktívak és a munkanélküliek, valamint az alkalmazottak. A nagyvárosok (100 ezer főnél nagyobb népességű városok és Budapest) mellett a legkisebb települések lakossága is erős migrációs szándékkal jellemezhető, megyei szinten a budapesti, illetve a Zala és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei válaszadók vándorlási kedve magas. A lakótelepi lakásokban élők magas vándorlási szándéka – a szigetelt házgyári panelekben élők is átlag felett nyilatkoztak lakóhely-változtatási szándékaikról – a lakástípus által biztosított alacsony életminőségre mutat rá (1. táblázat).

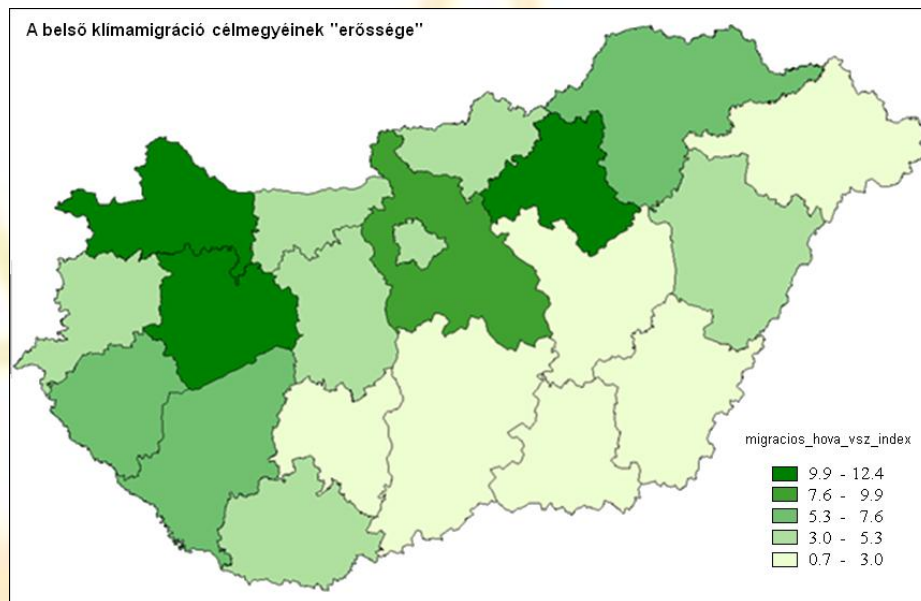
1. táblázat: A klímaváltozás miatt költözést fontolgatók (N=826) demográfiai, munkaerő-piaci és területi jellegzetességei (%)

		ELKÖLTÖZNE	KÜLFÖLDRE	BELFÖLDRE	N _{költöző} /N
korcsoport	15-39 éves	37,7	49,8*	50,2*	471/1249
megye	Szabolcs-Szatmár-Bereg	35,3	36,4	63,6	60/170
	Budapest	33,4	39,9	60,1	192/575
	Zala	31,9	50,0	50,0	30/94
lakástípus	nem szigetelt lakótelepi lakás	37,3	35,8	64,2	59/158
	szigetelt lakótelepi lakás	35,8	36,3	63,7	93/260
	új sorház, lakópark, társasház	33	49,1	50,9	58/176
munkaerő-piaci helyzet	munkanélküli	37,4	30,3*	69,7*	40/107
	aktív	29,1	44,3*	55,7*	529/1819
településtípus	Budapest	33,4	39,9	60,1	192/575
	500 fő alatt	33,3	21,4	78,6	29/87
	100 ezer fő felett	29,3	52,7	47,3	98/334
beosztási kategória	beosztott fizikai	32,4	35,5	64,5	168/542
	beosztott szellemi	31	46,2	53,8	158/487
iskolai végzettség	8 általános	32,8	37,8	62,2	108/329

* $p < 0,05$

A lakóhely-változtatás célállomása szempontjából figyelemreméltó eredmény, hogy a válaszadók csaknem fele (299 fő, 40,8%) a klímaváltozás hatásainak erősödése esetén nemcsak jelenlegi lakóhelyét, hanem az országot is elhagyná. A fiatalok és a munkaerő-piaci szempontból aktívak körében ez az arány még magasabb, ami mind a jövőbeli népességszám, mind a foglalkoztatás szempontjából problémákat vetít előre. Ugyanakkor a célállomások összesítése (Magyarországon belül a fejlettebb központok, s elsősorban dunántúli megyék voltak a leggyakoribb válaszok – lásd: 1. ábra) joggal veti fel azt a kérdést, hogy a jövőbeli lakóhely meghatározásában, kijelölésében valóban a klímaváltozás szempontjai domináltak, vagy esetleg egyéb körülményeket (pl. több/jobb munkalehetőség) is számításba vettek a válaszadók. A

végleges kivándorlás esetében szintén elképzelhető, hogy egyéb motívumok is meghúzódnak a háttérben, mert bár a leggyakrabban említett országok (Németország, Ausztria, Nagy-Britannia, USA, Kanada, illetve összevont kategóriaként Skandinávia) klimatikus szempontból kedvezőbb helyzetűek, ezek képezik a Magyarországról jobb munkahely, magasabb jövedelem, életszínvonal reményében elvándorlók fő célállomásait is.

1. ábra. A lakóhely-változtatás összesített belföldi célállomásai megyék szerint (%)

A fenti dilemmát a jelenlegi vizsgálat alapján nem tudjuk feloldani, az azonban az eredményeink alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a lakóhely-változtatást számításba vevő csoport a klímaváltozást akutabb problémának tartja a költözést elutasítók csoportjánál, s hogy a klímaváltozás kedvezőtlen hatásait már ma is jobban érzékeli a mindennapjai során, ezek jövőbeli felerősödésével nagyobb arányban számol. A probléma közvetlenebb, s önmaguk sérülékenységének erőteljesebb érzékelése alapján elfogadhatjuk azt, hogy lakóhely-változtatási döntéseik során (lehet, hogy csak kiegészítő jelleggel, de minden valószínűség szerint) a klímaváltozás is jelentős szerepet játszik.

Baranyai Nóra, Székesfehérvár